

FOIA BELETRISTICA.

Ese de doue ori intr'o luna, adeca in 1 si 15 dupa c. v. in formatu de o cola si jumetate. — Atâtu manuscriptele, câtu si banii de prenumeratiune sê se adreseze la redaptiune, localulu acestei-a : **Strat'a postei vechie nr. 1. etagiulu 1. nr. 96.**

Pretiuulu de prenumeratiune pentru provinciile austriace : **la anu 5 fl. la ½ de anu 2 fl. 50 cr.**; pentru Romania si strainetate **la anu 7 fl., la ½ de anu 3 fl. 50 cr. v. a.** — Prenumeratiune la trei lune nu se primesce. — Manuscriptele nepublicate se ardu.

Anulu II. 1864.

Nr. 22.

Pest'a 15/27. Noemvre.

O privire depe glorieta d'in Schönbrun.

La Schönbrun p' unu vêrvu de baricada
Fratu d'o mama-odata ne-amu suitu,
Sê privimu de-acolo prin ochiada
Sînuulu unui paradîsu maritu.

Di senina fu de câtra 'n sêra,
Dîsculu sôrelui gigantîcu straluciã,
Radi de àuru d'in focôs'a-i para
Preste codri, munti si vâi versã.

Atmosfer'a 'n giuru fu pura, lina,
Blandi Zefiri d'in candu in candu sioptiau,
Si cu-a loru suflare peregrina
Alu naturei sînu 'lu recoriau.

Pe campii romantîcu zimbitóre
Ochii nostri vêselu se pre'mblau,
Intelnindu regiuni incantatóre
Focu cerescu in sîfletu ne-aprindeau.

D'intr'o parte fãlnicu in mândrétia
Stã castelulu unui domnitoriu,
Èr' in juru unu raiu de frumusetia
Desfatã sublimu pre privitoriu.

D'in dreptu cetatea urîesia
Chiaru o lume 'ntreãa cuprindiendu,
Se latiesce mândra si trufasia,
Sceptru-i ginti multime stapanindu.

Despre Sudu dumbravi, si adapostóse
Redîuri câtra Alpii 'nalti se 'ntîndu,
Ce cu culmi carunte si ghiatióse
Câtra ceriu sumeti se vedu suindu.

Unu Elisiu plinu de svavitate
Se latia câtu ochii cuprindeau,
Siêsuri, crênguri si vâi resfatiãte
L' alu Aureoi purpuru cochetau.

Acòlu luandu ochianu in mana
Câtra Ostu o clipa am sverlitu,
Sê diarimu pre dulceã Bucovina,
Insa in zadaru ne-amu ostenitu.

Si versandu de doru lãcrimi cu jele
In coru doiosu doin' am intonatu,
Si spre-alu patrii bratiu de draganele
Cãpetele ùmili le-amu plecatu.

Si candu radiele de sóre purpurine
Alpiloru adîo gingasiu le-au zimbitu,
Salutáramu culmile dieine
Unde frati de-o mama ne-amu telnit.

Si cu fruntile descoperite
La altariulu firii am cadíutu,
Pentru-acele suveniru marite
Dandu-i jertfa dreptulu ei tribut.

Vien'a 1864.

V. Bumbacu.

Valeanu si fic'a sa.

— Novela originala. —

Numai acel'a se pôte numi omu adeveratu, carele are unu carapteru moralu. De órece carapterulu moralu este: vointi'a omenésca intarita prin unu exercitiu conformu ordului lumescu, si conformu legiloru morale; urméza de síne, cumca numai unu omu ce are carapteru moralu, pôte sê aiba princípíe statornice, cari nu le poti clatîna cu nimicu d'in lume.

Numai despre unu omu de soiulu acest'a potemu dice cu Horatiu: „Impavidum ferient ruinae.“

Mai departe, de órece intre legile morale in-nascute omului, se afla si acea, care ni demanda sê iubimu pre de aprópele nostru, ca pre noi insíne; de órece totu legile morale pretîndu sê iubimu patri'a, natiunea, si totu ce se dice nobilu si frumosu intru intielesulu adeveratu alu cuventului; in fine de órece totu omulu e detoriu sê-si formeze carapterulu sêu conformu legiloru acestoru nestramutabile: urméza de síne, cumca numai unu omu cu unu astu-feliu de carapteru pôte fi credintiosu princípíeloru sale pana la mórte; pentru câ ne fiindu gat'a chiaru a si mori pentru ele, ar insemná a abdice de carapterulu sêu.

Astu-feliu de ómeni au fostu toti eroii mari, de cari se mira lumea intréga, a câroru nume incununatu de marire va luci departe in venitoriu!

* * *

Innainte de vr'o 16. ani traia in satulu V....., ce era asediatu intru o valciora formata de muntii ce despartiescu Comitatu Aradului de catra Ardealu, — o familia romana, a carei capu demnu de tota stim'a porta numele frumosu: Valeanu.

Valeanu era intru o etate de 50. de ani, de o statura innalta si de o constructiune inca poternica a trupului. Fati'a lui cea blanda si placutu suridietore 'lu facea placutu la inteia vedere; caci intru adeveru unu omu asiá innaintatu in

etate nu pôte sê aiba ce-va mai sternitoriu de stima, decatu o fatia blanda, d'in a carei trasure vedi stralucindu bunetatea, acest'a insusire demna de creatur'a cea mai perfecta a lui Domnedieu.

Si intru adeveru, elu ca preutu se bucura de alipirea cea mai incrediuta a poporeniloru sei, carii se faliau cu pastoriulu loru atatu de demnu de chiamarea sa.

Lui Valeanu, nu i-a remasu numai o fetitia dela sotia s'a; si numai acest'a i era unic'a mangaiere in dorerea, ce i se casiuana prin trecerea la cele eterne a iubitei sale sotie. Acest'a feciora ajunsa intru etatea, in carea incepu a domni ilusiunile incantatore, ajunsa intru etatea, in carea inim'a omenésca bate mai infocata la privirea idealului formatu in spiretulu fantasticu alu junctiei, — era nu numai unu radiemu fragedu betranetieloru tatalui seu multu iubitu, ci ea era ajutatoarea cea mai compatimitore tuturoru fintieloru, ce ajungu la trist'a impregiurare de a-si cerca alinarea doreriloru, si adapostire la straini.

Ea avea tocmai atat'a locu in inimile recunoscatore a omeniloru, catu avea si tatalu seu, care privia in tote faptele generose a ficei sale, icon'a sufletului sotiei sale.

Asia traiau fintiele aceste in senguretatea loru, cercetate pururea de binecuventarile celoru ajutorati, carii nu iesiau d'in locuintia lui Valeanu nici candu fara vr'unu folosu materialu si fara nesce sfaturi dictate de bunetatea inimei.

Ca se fimu fericiti, nu ni trebue numai unu sufletu curatu si liniscitu, si atunci nu ni pôte darima nimicu fericirea nostra. Unele intemplari gelnice — e dreptu — potu se ne imbrace in doliu; insa acest'a inca dispare topitu de lumin'a lina a consciintiei curate, si lacrimile ce le versamu ni aducu liniscire.

Frumos'a Dominica inca plangea adese, aducandu-si a minte de bun'a sa mama, si plansulu ei devenia multu mai dorerosu, candu vedea erumpendu cata o lacrima ascunsa d'in ochii ta-

talui seu; in sa pentru acea totu-si erau linisciti amendoi, sciindu câ ce s'a intemplat odata, nu se mai pôte face neintemplat.

Intre aceste tempulu treceà, ducandu cu sîne làcrimele si bucuri'a ómeniloru, ca éra sê li-le aduca Venitoriulu — Domnedieu scie cu ce stramutâri!

* * *

Intru o séra d'in lun'a lui Maiu, intru o séra ca acea, in carea si omulu celu mai nenorocitu uita in câtu-va dorerile usturatóre la privirea naturei tacute, siedeà mêndr'a Dominica in gradîn'a sa intre florile formóse, ce versau d'in sînulu frâgedu alu loru unu mirosu imbalsamatu si revenitoriu. — Ochii sei cei negri retaceau câtra apusu, unde numai unu focu slabitu remasese in urm'a sórelui, ca si-o ultîma proba de amoru infocatu; — numai Zefirulu se jocà plinu de placere cu frâgedele fice a dinei Flóre, si numai d'in fluier'a pastorésca resunà unu cantecu doiosu, dandu espresiune dorerei si necadiului poporului romanu, cârui numai numele si nescé datîne i mai remasa dela gloriosii sêi stramosi.

Numai unu sînetu doiosu alu unei doine triste, precum erà insu-si poporulu de tristu, in a cârui limba dulce si fromósa erà compusu acelu gèmetu universalu, — potù sê descepte pre fetîti'a d'in visurile Sale, si desceptarea acést'a o fece sê asculte cu atentiune mare doin'a acést'a, ce resunà cu atât'a focu de pe budiele cantaretiului pâlidu la fatia, pe carea in sa erà scrisu unu entusiasmu adevératu. In data ce observâ pre acestu cantaretiu, ce venià fâra a se interesà de nimicu, in data si fugi ca si o pàsere spariata, lasandu florile unicele amice a le sale.

De abià se asiediâ Dominic'a lenga parintele seu, ce siedeà in casa radiemandu-si capulu pe mane, candu si intrâ junele in casuti'a loru, ce-remdu cu tóta plecatiunea adapostu peste nópte, ce i se si aplacidâ cu bucuria.

Dominic'a siedeà muta, cu man'a pe inima, ca si candu ar fi avutu frica câ va sê sara d'in locu, atâtu de infocata bateà.

— Domnulu meu! Eu sum studînte d'in Bl.... cu numele Martînescu, am avutu de a umblâ prin pârtile aceste, si fiindu câ intardiai prea multu in comun'a vecina, me vediui constrinsu sê petrecu aici nópte a acést'a!

Ei bine fetulu meu! Nu mi-ar fi iertatu in sa sê sciu caus'a in carea ai umblatu? — intrebâ Valeanu cu unu tonu si cu o fatia, ce sterni in Martînescu încrêderea cea mai mare.

— Caus'a mea, iubite parinte! e santa. Noi junii studînti intielegandu spiretulu seculului alu nòua-spre-diecelea, ne indetoriramu sê umblâmu si sê pregatîmu poporulu romanu pentru venitoriu, pentru unu venitoriu mai ferice, mai demnu de ómeni, carii nu potu sê fie mai multu schiavi. Noi vestimu adevéurile mantuitoére pentru natiunea nòstra, voimu sê o scótemu d'in letargi'a seculara, si credîntiosi strabuniloru nostri voimu sê dobendîmu o sôrte mai buna, in casu de lipsa cu armele in mana. Voimu sê vedemu splendórea numelui romanu, voimu sê resune éra incununatu de marire; câci nópte a fostu destulu de lunga. „Sê fie lumina!“ „Voiesce si va fi.“ Aceste sunt devis'a nòstra!

— Domnedieu santulu ve auda iubitoru mei fi! Dee marele Domnedieu sê reiésa caus'a acést'a santa si mare — disa Valeanu imbratsiandu pre Martînescu cu caldura.

— Caus'a nòstra trêbue sê reiésa, numai romanii sê se scie portà. Parinte! Nu vei conlucrâ si tu pentru desceptarea poporului sermanu?

— Me juru câ voi conlucrâ!

Dominic'a statù tacuta la tóte aceste, candu in sa redicâ tatalu seu man'a la ceriu, o redica si ea a sa, si jurâ si ea d'in inima!

Jurâ sê lucre si ea, jurâ sê móra si ea pentru natiune!

In sa ea jurâ totu deodata si iubire adevérata pentru Martînescu, pentru acestu june insufletitu, care intru unu minutu sciù sê entusiasmeze atâtu de tare, care in sa dupa ce si-a finitu cuventarea sa pentru natiune, deveni tacutu, si privià candu si candu numai pe de a furisiulu câtra Dominic'a, insotindu priviriloru sale câta unu suspinu adencu.

Numai acuma vediù elu, câ nu numai natiunea, ci si Dominic'a in ca e démna de iubitu! Aci observâ elu numai, cumca inim'a omenésca e inchinata a bate si pentru o fintia dragalasia!

Câtra care sê fie necredîntiosu? Nici câtra un'a; câci amendóua sunt fice ceresci, si amendóua potu incape la o-l-alta! Pentru amendóua 'si pôte versà sangele! Un'a in sa e mai mare si mai santa, si acést'a e amórea pentru natiune!

* * *

Cine ar potè descrie cu de a menuntulu suferintiele romanului; cine pôte sê-si aduca a minte de decadînti'a romanului de pe atunci fâra

sê nu se véda nevalitu de sentiemintele cele mai usturatóre?

Pareà, câ si îns'a-si natur'a s'a aliatu cu neprietenii fâra nûmeru, carii nu mai aveau alta dorintia, decâtu sê stirpésca acést'a remasitia credîntiósã câtra stramosii sei romani si prin limb'a si prin morâvurile sale!

Sórtea romanului a fostu prea négra, mai négra decâtu o nópte pe a cârui ceriu nu lucece nici o stéua!...

Insa ori candu strabateã pintre nuorii intunecati si câta o radia luminósã, ca sê lumineze, ca sê arete si mai grosava furtun'a ce rasipiã, si apoi sê se pérda éra in intunecime. Câti martîri a libertâtii resplatira cu sangele dorulu de libertate, ce i-a patrunsu?

Acele umbre sangeróse trebuia sê ajunga impacate; acele gêmete doreróse, ce se audiau provenindu d'in adenculu mormentului brâviloru stramosi, cereau cu vóce chiara liniscirea loru dela stranepoti, — si stranepotii demni de parintii sei erau gata acuma!

Pe tempulu istorióreiaacestei'a erau dejã gatite spiretele pentru acést'a revindecare a dreptului umanu prin marii luminatori ce aparura, ca sê aprinda faci'a cunoscintiei in poporulu romanu, care mai câ uitasa de insemnetatea numelui seu!

Incepura dara toti cu totii a cere drepturile rapite prin intrige si síla; incepura a-si cere patri'a de carea erau de atâti'a seculi despartite.

Si cêrerea loru erã mare in santieni'a sa!

Câci ei ardeau sê-si afle man'a de carea erau sê-i despartiésca pentru totu-déun'a.

Zadarnicu se incercara adversarii a li frange cêrerea drépta prin o nebagare in socotîntia; câci torintele inchisu intre stance dârima si rumpe orice pèdeca!

* * *

Totu Ardealulu erã plinu de apostoli; carii bagau in poporu speranti'a unui venitoriu mai mëndru. Acesti'a i spuneau drepturile ce e detoriu a si-le revindecã, acesti'a 'lu imbarbatau sê cêra fâra frica ceea ce-i competeã si dupa dreptulu istoricu si dupa celu naturalu; acesti'a i-au spusu câ tiér'a aceea e a lui, si cumca numai elu póte despune in ea.

Si poporulu au intielesu; pentru câ vedeã câ apostolii lui nici in fundulu temnitiei nu se lâpeda de cele ce sustieneau la lumin'a dilei cu fatia serina, si cu maiestate!

In adunarea d'in Blasiu 'si ridicã vócea legalã, carea cutrierã pana in fundamentu poterea adversariloru sêi, carii voiau sê despuna cu tiér'a fâra a luã in consîderatiune vócea poporului, carea e „vócea lui Domnedieu!“

A se luptã in contra lui Domnedieu e pecatu, care nu scapa de su pedépsa.

„Umilitii se innaltia, éra superbii devinu umiliti!“

(Va urmã.)

Te iubescu.

Lun'a plina luminéza,
Ceriulu de lumina-e plinu;
Ap'a lacului s'asiéza
De alu lèbedei notu linu.

Frunði'a sílvei blandu sioptesce,
Ventulu serei a suflatu.
Paseruic'a odihnesce,
Valulu noptii s'a lasatu.

Insa inim'a-mi sdrobita
D'o iubire ce nutrescu,
E in veci nemultiumita
Pace-odîhna nu gasescu.

Spiculu, care pe campia
Se innaltia veselitu,
Arsu de raz'a prea multu via,
Se inclina vesceditu.

De placere sum departe,
In mahnire cadu mereu;
Vâi, munti, ape me desparte
De adenculu dorulu meu.

Flórea, Zefiri o adie
Candu nu-e róua a palitu;
Astrulu dilei o renvie
Candu apare stralucitu.

Tu esci Zefirulu de véra
 Ce alina viati'a mea,
 Tu sperantia-mi, stea multu rara
 Calea-mi ai a luminá.

Zina-atunci in neplacere,
 Cu unu sùffetu intristatu,
 Repeti-voiu in durere
 Aste vórbe nencetatu :

De ce canta paseric'a
 Candu orientu-mi n'a rositu ?
 De ce ride florici'a
 Candu Zefiru-mi n'a sioptítu ?

De ce diu'a 'mi albesce
 Tóte negre candu aparú ?
 O fiintia 'mi lipsesce . . .
 Fâra dens'a e amaru.

dupa Victor Hugo : M.

Voltaire si juvelariulu seu de curte.

Dupa Mühlbach, tradusa d'in limb'a germana de M. B.

(Incheiare.)

V.

Marquis de Vérac, solulu francescu in Petrupole asta-di, la diu'a onomastica a imperatului seu, a voitu sê faca o solemnitare mare. Toti fruntasii imperatiei, solii tutoru puteriloru, toti cei ce in Petrupole escelau prin fromsetie, elegantiá si renume erau invitati de a serbá diu'a onomastica alui Ludovicu alu XVI. ; chiaru si favoritul atotu-potînte a Catarinei, sumetiulu, domnosulu, stralucitul si farmecatoriulu Potemkin, imperatulu, imperatés'a au promisú cã voru fi de fatia la acést'a serbatóre, si asta-di voia a se aretá cu atát'a gratia câtra Marquis de Vérac, cu carea inca nici unui barbatu de frunte si falosu ai Rusiloru nu s'a aretatu, elu voia sê se infatieseze in societateá Marquis-ului.

Cu tóte aceste in sa erá unu ce de totu scumpu, pretiosu si spaimentaciosu a numi pre Conte Potemkin de óspele seu, câci pre densulu, a cârui palatu stralucia in pompa orientala mai ca cea d'in poveste, care dedea petreçerile cele mai minunate, care adese-ori intr'o sêra cheltuia milióné pentru de a face imperatesei atare surprindere picanta, si o bucuria nóua, pre acestu Potemkin erá fórté greu a-lu multiumi, si mai cá erá cu nepotîntia a scóte d'in elu atare surisu favoritoriu, séu unu semnu de indestulire.

De aceea dara Marquis de Vérac a intrebuintiatu totu, ce ar poté dà serbatórei o pompa câtu de possibilá, si daca nu-lu póte intrece pre Potemkin in pompa si in lucsu risîpitoriu, celu putienú sê-lu intréca prin elegantiá si gustu finu aristocraticu.

Candu trecú Marquis-ulu prin salele luminate de mai multe mii de lumine, la a câroru infrumsetiare si-a adusu de a dreptulu d'in Paris siese decoratori, si materialele cele mai nóue, mobilele si candelabrele, disa intru sîne cu mare multiumire, cá si-a ajunsu scopulu, si cá cas'a solului francescu asta-di se poté amesurá cu palatulu favoritului imperatesei.

In privirea acestoru sale pompóse Marquis de Vérac fu intrerupt de câtra servitoriulu seu, care-lu insciintia, cá aci afara ar fi unu strainu, care cu ori-ce pretiu voesce

a vorbi cu Marquis-ulu. Elu e unu francesu, si ar dorí partînireá solului francesu intr'o cauza de totu grâbnica.

„Spune-i sê vina mane demaneti'a," strigá Marquis-ulu nepaciuitu. Nu potú pricepe, cum cutedi a me insciintia in minutulu acest'a, candu asceptu mii de óspeti, despre o cercetare atátu de neinsemnata."

„Escelentia! elu s'a rogatu atátu de tare, si se vedeá a fi atátu de nefericitu, flamendu si gâlfedu, in câtu eu, cunoscandu inim'a nobila a Escelentiei Tale, am cutediatu a te insciintia despre elu."

„Se vede a fi nefericitu?" intrebá Marquis-ulu cu compatîmire.

„De totu nefericitu, Escelentia, si de órece elu e unu francesu, si asta-di onomastic'a regelui nostru, am cugetatu — — —"

„Ai cugetatu, cá solulu Franciei onomastic'a regelui mai fromosu o va serbá, daca va da ajutoriu unui compatriotu nefericitu," 'lu intrerupsa Marquis-ulu. „Dreptu ai, Gilberte, du-lu pre strainulu acest'a in cabin'a mea."

Acuma Marquis-ulu trecú iute cu mustrarea sa si prin cele-l-alte sale, si s'a reintorsu in cabin'a sa. Usi'a cea d'in fatia erá acú deschisa, si Gilbertu introdusa pre strainulu, care ca frantu se proptia lenga usia de unu parete, si tacutu, adencu petrumsu se uitá câtra Marquis. Pe fati'a lui erá unu ce atátu de petrundiatoriu si plinu de espresione incátu Marquis-ulu la acést'a se semtia a fi de totu miscatu.

„In adeveru, se vede, cá Dta esci fórté nefericitu," disa elu cu compatîmire. „Spune-mi, cu ce-ti potú fi intru ajutoriu, povestese-mi nefericirea-ti, ca unde e cu potîntia, sê o potú aliná."

„Ast'a e poveste lunga," disa strainulu suspinandu, „me temu cá inim'a cea nobila a Escelentiei Tale nu va avé destula paciintia, a o ascultá pana in capetu."

„Sê o probâmu," disa Marquis-ulu zimbindu. „Eu 'ti dau voie a-mi probá paciinti'a, câci mi-se 'mpare, cá eu cetescu in fati'a cea trista si gâlfeda a DTale o mare nenorocire, in sa nici o vina, si nenorocosii cei nevinovati totu-déun'a au dreptu a contá la tempulu si ajutoriulu

meu. Vorbesce deci, si-mi spune mai nainte de tôte, cum te chiama, si cine esci?“

„Eu sum Dupuis, unu juelariu, carui'a Voltaire i-a datu voie, a se numi juelariulu seu, si a siedè la elu in Ferney.“

„Ah, am auditu,“ strigà Marquis-ulu zimbindu. „Elu te-a rapitu dela regele Sardîniei, si ti-a datu plat'a ce o-ai avutu si la rege. In tempulu de atuncea se vorbià multu despre mareinimitatea acést'a a poetului sumetiu.“

„Elu insa nu o-a facutu acést'a d'in mareinimitate, ci eu l'am fostu rogatu pentru acést'a,“ disa Dupuis, si ochii lui cei lãncedi straluciau pe unu momentu cu foculu de odinióra. „Voltaire a fostu binefacatoriulu, si domnulu meu, si cu tôte cà acuma sum seracu, misielu, si plinu de desperare, totu-si nu-mi pare reu, cà pentru Voltaire am lasatu pre regele.“

Si acuma si-a povestitu in naintea Marquis-ului intemplarea vietiei sale in Ferney cu colóre viua si curata, precum si despartirea de càtra amant'a lui si caletori'a lui cu domnulu Vielleville.

Candu ajunsa aci, stetù pe unu momentu ca sê-si invinga miscarea, si dóua lacrime cûrsera in josu pe fati'a lui cea uscata.

„In adeveru, ast'a e o intemplare trista si curiósã,“ disa Marquis-ulu cu compatîmire. „Spune-mi-o mai departe. Cum ti-a mersu pe cale? Mirare cum de Domnulu Vielleville n'a vorbitu nici odata despre Dta si Dejeuner-ulu Dtale. Dta dar' l'ai insotitu pana aicea?“

„Ba, Escelentia. In Haag am avutu friguri nervóse, si domnulu Vielleville a fostu silitu a caletori fãra mine càtra Petrupole. Furtun'a ni-a aruncatu naea pe tièrmurii Svediei, unde se lovì de o banca de nesipu. Abiã am scapatu.“

„Si Dejeuner-ulu Dtale?“

„Mi-a succesu a mi-lu scapà. Locuitorii tièrmuriloru, cari ne compatîmiau, ne primira, pre mine me dùsera la Stockholm, unde eu mi-am espusu Dejeuner-ulu, si l'am aretatu pentru bani ca sê-mi potu cascigà mediu-lóce pentru de a caletori mai departe. L'au pretiuitu de totu, ba chiaru si regele, Gustavu alu III., a aflatu demnu de a-mi privi lucrulu arteficiosu.“

„Apoi, cascigatu-i-a placerea?“ intrebà Marquis-ulu candu Dupuis stetù pe unu minutu sê-si iee resuflare.

„Intru atât'a i-a cascigatu placerea, càtu a voitu sê-lu cumpere, si mi-a demandatu, sê-i detièrmurescu pretiulu.“

„Ah, de ast'a me 'mbucuru. Dejeuner-ulu Dtale dara a devenitu proprietatea regelui Svediei.“

„Ba, Escelentia! Eu n'am avutu dreptu de a vinde Dejeuner-ulu. Voltaire a poflitu sê-lu facu pentru imperatés'a Rusiei, deci am fostu silitu a i-lu aduce. Aceste le disei regelui.“*)

„Nefericitule!“ strigà Marquis-ulu spariatu, „Dta dara ti-ai perdatu si ti-ai gonitu noroculu!“

„Eu mi-am implinitu datorinti'a, si mai departe nimica,“ disa Dupuis simplu. „Regele inca mi-a datu dreptu si a fostu destulu de gratiosu a-mi dà, fãra ca sê-lu fiu rogatu, banii de lipsa pentru de a caletori mai departe, si asiã, dupa o caletoria de diece lune, in urma am ajunsu pana aci. Insa ah! domnulu Vielleville a si fostu caletori

ritu de aicea, si eu am remasu fãra svatu si sènguru in acestu orasiu strainu si grósnicu.“

„Si pentru ce n'ai venit indata la mine? Pentru ce n'ai cerutu dela mine svatu si ajutoriu, la ce are dreptu fie-care francesu?“

„Pentru cà sórtea n'a voitu sê-mi aducu aminte de acést'a, Escelentia, pentruca in turburarea si spaim'a mea de mórte m'am uitatu de totu, cà in Petrupole este solu francesu, si cu o precumpenire àgera, prin carea mai cà nu-mi perdui mintea, totu cùgetulu si sentiulu meu a fostu indreptatu intr' acolo, sê gasescu calea, pe carea asi potè predà imperatesei Dejeuner-ulu. 'Mi dùsera, cà acést'a numai prin Contelesu Potemkin se pôte intemplà, càci numai prin acést'a potu ajunge la imperatés'a. Deci cu o detièrmuretiune neclatita me dusei cu Dejeuner-ulu meu la Potemkin.“

„Si densulu l'a primitu?“

„Elu m'a primitu, si mi-a datu voie a-i representà Dejeuner-ulu. Ah, Escelentia, elu m'a laudatu si pretiuitu mai multu, decàtu regele Svediei. A disu, cà lucrulu meu e unu lucru arteficiosu perfectu, si mi-a promis, cà elu sènguru 'lu va predà imperatesei. De aceea am fostu silitu a si lasà Dejeuner-ulu indata la elu.“

„Si Dta o facusi acést'a?“

„Da, am facutu-o Escelentia!“

„Nefericitule, dar' nu scii, cà Potemkin e unu abisu, ce inghitiesce totu, si nu dâ indereptu nimica?“ sioptì Marquis-ulu.

„Cunoscinti'a acést'a apoi mi o-am cumperatu cu injosîre si dorere amara, Escelentia. Mergeamu in tôte dilele in palatulu comitelui atotu-potînte, si fui refusatù totu-déun'a, la inceputu cu frumosulu si amicesce, apoi aspru si duru, si candu asta-di cu desperare dechiarai, cà nu potu merge de aicea pana candu Contelesu nu me va primi, si nu-mi va dà indereptu Dejeuner-ulu, m'a alungatu d'in palatu cu batjocura grosolana, si cu cnut'a radicata spre mine. — In acésta desperare si lipsa m'a luminatu Ddieu in urma cu unu cùgetu fericitu. Mi-a venit a minte, cà unu francesu nicairea nu e neaperatu si fãra dreptate, si cà regele nostru celu nobilu pretotu-indenea si-a tramisu solii, ca sê àpere si sê scutésca dreptulu supusiloru lui. Si asiã, Escelentia, eu sum aci, si te rogu, indura-te spre mine, ajuta-me, ca sê-mi potu recascigà proprietatea!“

Marquis-ulu nu-i respunsa indata. Cu mane incruciate, tacutu si adencitu in cùgete, umblà in susu si in josu. „Acést'a e unu lucru strembu si periculosu,“ mor-mai elu, „unu lucru, prin care riscãmu mani'a lui Potemkin, si 'i atietiãmu resbunarea, carea nici candu nu lipsesce. Insa totu atât'a“ continuà suridiendu. „Asta-di avemu serbatóre, sê sperãmu, cà patronulu imperatului nostru va aperà pre toti francesii buni si credînciosi.“ Eu dara voiu probà a-ti recascigà Dejeuner-ulu. Eu trèbue sê mediu-locescu acést'a cu o lovitura de totu cutediatóre. Altu mediu-locu nu esista. Dta, iubite Dupuis, vei remanè aci in cas'a mea, ca sê te potu insciintiã indata, si mi se 'mpare, cà ai lipsa de putientîca odihna si intarire, va sê-ti aduca mancare, si me voiu ingrigi de o chilia calda, si de unu patu móle.“

Marquis-ulu se feriã de esprimerea cea mai caldu-rósa de multiamire a sermanului Dupuis, candu si trasa de clopotielu si demandà servitoriului a-lu luà cu sine, si a se ingrigi bine de elu.

*) Thiébauld Vol. V. pag. 503.

Acù Marquis-ulu se reintórca în sale, în cari óspetii se si adunau. Si salele se implura în grupe marisióre de multe dómne fromóse cu brilante, si brocate lucitóre de àuru si argintu, si de multi domni în uniforme ornate cu cruci de orduri schinteitóre. Erà unu caosu turburatoriu de minte, atâte candelabre sclipitóre, ochi schinteitori, brilante fulgeratóre, o mestecatura ametitóre de flori si parfumerii mirosítóre de totu feliu lu, atâte lepetítuře, risete, sioptiri si mùsica. Insa de locu se facù linisce, de locu amuti sgómotulu; grupele se impartira, în tóte salele formau acesti domni de frunte, sùmeti si impupetiati unu feliu de strada, si prin strad'a acést'a trecù acuma cu capulu înnaltiatu si cu unu surisu batjocoritoriu pe budie — Conte Potemkin. La totu pasiulu, ce-lu facù înainte, i se aplecara tóte càpetele. Potemkin nu dede nici unu respunsu la atâte salutári umilite, elu nu luâ în conside-rare multimea acést'a a mariloru sumeti, ci pasindu în nainte, se jocà fâra grige cu lantiulu greu de àuru, care spendiurà de pe grumadiulu densului, si în care erà portreiu imperatesei cuprinsu în brilante. Erà unu ce minunatu a vedè statur'a acést'a maestàtica, ce pasiâ prin multimea saleloru trufasiu si neaplecatu, primindu tóte omagiurile cu o cautatura aroganta, fromósa si nepasé-tóre, si avendu nutrementu nou pentru marimea si truff'a sa d'în umilinti'a si dejosiirea celor'a-l-alti.

Marquis de Vérac, candu steteà lenga acést'a fap-tura atletica, ce-lu întreceà în lungime cu unu capu, si candu 'si radicà ochii la fati'a fromósa, însa selbàtea si cerbicósa a barbatului acestui'a, de care tremurà tóta Rusi'a si se aruncà în pùlbere: sentià câ în câtu-va 'si perde curagiulu.

Insa elu si-a datu cuventulu, si erà tare detiermu-ritu a-lu si implini. Pentru Conte Potemkin elu erà óspele celu mai amabilu si celu mai preventoriu; elu s'a sciutu lingusi într' unu modu fôrte finu si deobligatoriu, a-lu face sê rida de anecdotele picante si desfrenate.

„Dta 'mi povestesci minunatu“ disa Conte Potem-kin, candu tocmai finisa o anecdota. „Te rogu, fâ-ne pla-cere inca cu un'a d'între povestile iritatóre ale DTale!“

Marquis-ulu aruncâ o cautatura rèdepe pr'în sal'a, unde tocmai erau. Elu observâ, câ sunt încungiuřati mai de câtra toti ambasadorii Europei, si câ unii d'între rivalii cei mai puternici si periculosi ai lui Potemkin sunt destulu de aprópe ca sê auda tóte cuvintele Marquis-ului. Mo-mentulu doritu deci a sósitu.

„Cu bucuria 'ti implinescu dorinti'a, domnule Conte,“ disa Marquis-ulu suridiendu. „Insa Dta mai nainte trèbue sê-mi primesci o rogare, si a me asigurà de gratia.“

„Vorbesce, iubite Marquis,“ disa elu amicabilu, „fi incredîntiatu despre asigurarea gratiei mele.“

„Unu compatriotu sermanu alu meu a cutezatu a se întórce câtra Escelentia Ta, si nesciindu datînele si mo-ravurile de pe aicea, si-a luat indresnela a Te rogà pre Escelentia Ta pentru partînire la Maestatea Sa innal-tiat'a imperatésa a DTale, cu tóte câ poteà sci, câ soli'a francésca e aicea pentru de a indepartâ astu-feliu de ne-placeri dela Escelentia Ta în privinti'a supusiloru Fran-ciei, a-i ajutorà si în casu de lipsa a-i aperà. În locu de a se întórce câtra mine, juvelariulu Dupuis s'a întorsu câtra Escelenti'a Ta cu rogarea de a-i fi intru ajutoriu, câci a voitu a predà Innaltiatei imperatese unu Dejeuner de argintu, ce densulu l'a facutu pentru Maestatea Sa d'în insarcinarea lui Voltaire. Escelenti'a Ta, ca unu in-

bitoriu de ómeni, ai avutu bunetate a dà iertare juvela-riului, ca sê-si tramita Dejeuner-ulu în palatulu Dtale, ca Escelenti'a Ta sê-lu esaminezi, este óre acel'a demnu de a fi predatu imperatesei? Insa fâra indoéla, acel'a nu va fi meritatu nici esaminarea, câci va fi fostu atare lu-cru netrèbnicu si miserabilu, pentru care Escelenti'a Ta nu poti radicà nici cuventu, si asiâ s'a potutu intemplà, câ sermanulu Dupuis nici pana asta-di nu capetâ re-spunsu. — Rogarea mea deci o concentrezu în aceea, ca lui Dupuis, care între aceste s'a întorsu câtra mine, si m'a rogatu pentru întrevenire, sê-i dai indereptu d'în gratia acelu Dejeuner. Si fiindu câ densulu, prin tacerea Escelentiei Tale, este judecatu, abdice de dorinti'a cea temeraria de a-si predà imperatesei Dejeuner-ulu, si doresce a-lu avè mai odata ca sê se reintórca cu elu inde-reptu în Franci'a. Acórda-mi, Escelentia, rogarea acést'a, si la dorinti'a acést'a sîmpla tramite-mi Dejeuner-ulu, câci ar fi de totu ridiculu, daca ar trebui sê facu si d'în acést'a pretensiune diplomàtica.“

Potemkin, pe candu vorbià Marquis-ulu, cu cauta-tur'a sa de acuilă, a examinat fetiele tutoru celoru ce erau în apropiare. Si pe lenga tóta negriginti'a sa paruta, a cetîtu în fetiele tuturor'a, si a observatu bine risetele reutacióse, bucuria malitiósa, curiositatea, ba chiaru si amenintiârile ascunse ale loru. A sentitu câ trèbue sê-si innece mani'a, ca caus'a sê-si iee o díreptiune câtu se póte de sîmpla.

„Ah, Dta dici, câ voesci sê-ti facu o bunetate,“ disa elu zimbundu, „si voesci a-mi face o placere, câci voesci a me eliberà de acestu lucru ordenariu, ce mie în adeveru mi-a fostu spre greutate; lasi fi datu de multu indereptu proprietariulu seu, daca sciamu unde se póte aflà. Insa prostulu de elu nu si-a spusu nici numele nici adres'a.“

„Iertà-mi-vei deci Escelentia ca mane indata sê strapunu d'în palatulu DTale acestu nefericitu serviciu de argintu?“

„Chiaru te si rogu,“ disa Potemkin nepasetoriu. „Si acuma implinesce-ti promisiunea, si ni povesci anecdot'a.“

A dóu'a di demaneti'a în adeveru Dejeuner-ulu si erà strapusu la soli'a francésca, si Dupuis celu mai feri-citu l'a capetatu indereptu dela solu.*)

„Acuma însa asculta-mi svatulu,“ disa Marquis-ulu câtra Dupuis. „Daca viati'a 'ti este scumpa, si nu doresci a cunoşce Siberi'a, atunci mergi, fugi precum poti de iute. Câci d'în ór'a acést'a ai unu neamicu, care e destulu de puternicu si periculosu, ca sê te nimicésca pe lenga tóta aperarea mea. Fugi dara cu Dejeuner-ulu Dtale. Eca pasportulu, bani, si o chibitea (sanie mica) prinsu la cai stâ în naintea portii. Nu e de a perde nici unu minutu. Cauta sê scapi!“

„Da, eu cautu sê scapu,“ strigà Dupuis. Voescu a me reintórce la senguretatea si liniscea d'în Ferney, si la iubit'a mea. Destulu m'am insielatu în viatia. Eu nu mai insetosiez dupe gloria si onóre. Sunt flori inveninate, cari sugruma fericirea, si prin cari se amortiesce inim'a! — Voescu a me reintóree la Mari'a mea!“

Si elu s'a si reintorsu. Dupa rateciri si peleginâri mai multu decâtu unu anu, dupa mai multe nenorociri si impe-decâri ajunsu acasa la Ferney, la Mari'a, carea 'lu primì

*) Thiébaul Vol. V. pag. 506.

cu o bucuria nespusa, in a carei inima acestu rateritoriu sermanu si desamagitu si-a aflatu de nou linisce si pace.

Insa Dejeuner-ulu n'a venitu a casa cu Dupuis. Dupa ce indesiertu l'a imbiétu pre Fredericu celu mare in Berlin, sê-lu cumpere, l'a topitu, si metalulu l'a vendutu sê nu fie silitu a mori de fôme, si ca sê véda de nou pre Mari'a lui.

Mari'a plangeà cu amaru, candu i se povestira tôte aceste. Dupuis insa i-a disu suridiendu: „Bine câ nu-lu mai am. Pôte câ visurile mele cele de demultu pline de

ambitiune si sumetia s'ar fi treditu de nou in peptulu meu, candu asi fi privitu la acestu lucru arteficiosu, si prin lucirea schimteitóre mi-ar fi rechiamatu sperantiele esagerate a junetiei mele. Sôrtea n'a voit, ca acele sê se implinésca, dar' totu-si me facu avutu si fericitu. In locu de ambitiuine mi-a datu amoru, pe a carui peptu sum linsicu si asigurat, chiaru si Ddieu cu angerii sei mi-o spune acést'a, Mari'a, candu me uitu in ochi la tine. A iubi si a fi fericitu, acést'a e rogatiunea cea mai placuta lui Ddieu, si astu-feliu, iubit'a mea, ne vomu rogà totu-déun'a câtra elu!“

F O I S I Ó R A.

Constanti'a Dunca de Sajó.

(Camille d' Alb.)

„Fusese dór' Minerv'a de alta lume fiantia?
Si cine nu ar crede, câ geni-i amortitu
A re'nviatu in tine, de-a dà lumii credîntia,
Câ spiritulu de dieime nu pôte fi sterpitu!“

A t. M. Marianescu.

(Câtra Dsiór'a Constantia Dunca.)

Tôte natiunile 'si au barbati, cari au facutu o epoca nóua in istori'a natiunala, in literatura, séu in alte ràmurile artii, si cu pietate 'si aducu aminte de faptele si viéti'a loru, — li pastréza adúcerea aminte d'in nému in nému. Franci'a e mândra de unu Voltaire, Rosseau, Victor Hugo, si alti lucéferi lucitori; anglezulu Schackspeare e alu Europei intregé, si ori cine respica numele lui, gloriifica deodata natiunea angleza. Tôte natiunile culte au si femeile loru, mai multu chiaru si decâtu unii barbati binemeritati. Franci'a e falósa cu Dómn'a de Staël, George Sand, Madame Roland si altele; Germani'a cu o Anette v. Drost Flülshoff, Augusta v. Paalzow, contes'a Id'a Hahn-Hahn; Angli'a, carea in privinti'a acést'a e mai fructifera, intre altele multe cu o Miss Buzney, Louisa Castello, Charlotte Broute (Gurrer Bell). Miss Edgeworth; Sveti'a cu o Friderica Bremer, Flygane Cartén s. a.

Adeveratu câ noi am remasu indereptu fatia cu natiunile cele mai potînte d'in Europ'a, dara vin'a nu e a nóstra, câci preste intrég'a romanime au trecutu seculi grei, dara a trebuitu sê vina tempulu de reinviere si cu acést'a s'au nascutu si barbati, carii au meritatu sê fie pomeniti in pàginele istoriei nóstre, pentru câ au facutu epoce in viéti'a nóstra natiunala, si si-au sacratu chiaru viéti'a pentru innaintarea natiunii, dara n'avemu date despre viéti'a loru, ma despre unii nici nu scimu, unde odihnescu remasitiile loru!

Candu luâmu notiția despre viéti'a celoru ce se ostenescu pentru venitoriulu si fericirea Romanului, si li inscriemu meritele in cartea natiunala, atunci fâcemu unu servitiu posteritâti, ca ea sê aiba o oglinda, d'in carea sê véda persónele, cari potu da esemplu, si cari sê o indemne, a continuà opulu celu maretiu: *Innaintarea si fericirea natiunii romane.*

Eu de asta data voi sê comunicu biografi'a Domnisiórei Constanti'a Dunca de Sajó (Camille d'Alb) a unei romane inzestrate cu calitâtile cele mai frumóse si escelinte.

Dens'a e nascuta in 16. Fauru 1843 la Botosiani in Moldov'a, si se tiene de un'a d'intre cele mai nobile familie romane d'in Ungari'a. In cea mai frâgeda etate s'a ivitu in ea gustulu pentru studiu si arte, si ca copila de trei-spre-diece ani erà cunoscuta in totu giurulu pentru sciinti'a-i abundanta, si frumosulu talentu musicalu. Ca sê-si perfeptiuneze talentele sale musicale, plecà curendu, inotita de mama sa, la Vien'a, unde profesorii cei mai renumiti erau mândri, a o avé de eleva. Aci pusa fundamentu cunoscintieloru sale frumóse, cu cari esceléza atâtu de multu intre sesulu frumosu nu numai romanu, ci chiaru europénu. Dupa finirea studíului in Vien'a intreprinsa o caletoria prin Germani'a, unde, vorbindu cu usioritate siese, optu limbe straine, a potutu face observatiuni serióse asupra diferiteloru tiere, ce le-a cercetat. In tempulu acést'a, anii 1857. si 1858. a visitatu scólele séu institutetele de fete d'in Germani'a, a luat notiția despre starea loru, câci ea inca atunci a cunoscutu reulu ce trêbue vindecatu, ca patri'a sa, frumós'a Romania, sê póta prosperà; — ea a vediutu, câ tiér'a n'are mame, cari sê-si cunósca chiamarea loru santa, si de aceea 'si propusa vindecarea acestui reu, ce innéca prosperitatea natiunii romane. In anul 1859. s'a dusu, acompaniata de mama-sa, la Paris, ca sê se aclimatíseze in acést'a pàtria a litereloru si artiloru si spre a-i cere consacrarea talentului seu. Aci studíulu ei principalu si mai placutu a fostu educatiunea, d'in care a si depusu cu sucesu escelinte esamenu.

Despre petrécerea ei in Paris ni dà o icóna frumósa

renumitul scrietoriu francescu Elie Bertiet, carele in anul 1862. a edatu unu albu alu autoritatilor europene, in care aduce si portrelulu Domnisiorei Dunca si unde cetimu:

„Domnisiór'a Constanti'a Dunca de Sajó (pseudonimu Camille d'Alb.) e o juna straina, carea a venitu sê céra ospitalitatea literaturii franceze. Acést'a ospitalitate nu i-a fostu refusata, si mai multe diurnale importante i-au deschisu cu graba colónele. Publiculu francesu a potutu admirá talentulu barbatescu si deodata gratiosu alu Domnisiorei Dunca. Acestu sucesu brillantu are o indoita cauza: inteiu calitátile eminente ale junei literate, calitáti atátu de straordenarie si rare la o straina, carea a traitu in Paris numai trei ani; apoi éra vi'a sí profund'a sîmpátia, ce Franci'a o are pentru pâtri'a Domnisiorei Dunca, pentru acést'a betran'a si nobil'a Romania aruncata la estremitatea Europei, si unde cele mai generóse instincte, ideele cele mai innalte, cele mai civilisatóre, se lupta cu atát'a energia in contra vecheloru prejudetie, vecheloru abúsuri si in contra barbariei Orientului.

Domnisiór'a Constanti'a Dunca de Sajó, modesta si severa pentru síne, nu potú deocamdata a se decide, sê íee pén'a. In fine, invinsa de solicitárele amiciloru sei, publicá in Constitucionalulu, Le Pays, La Patrie, L'Illustration, Le Monde illustré etc., articuli curiosi si incantatori despre moravurile Orientului. Sucesulu, precum am disu, fú completu si meritatu. Admirámu in Domnisiór'a Dunca o mare potere dramatica, o imaginatiune sublîma, si in fine calitátile studíului etonantu intr'o juna de 18. ani. Astu-feliu societatea literatiloru se grabi a o admite in sinulu seu, si mai multe alte societáti literarie, artístice si sciéntifice, si facura o onóre de a o socotí de membr'a loru. Unu romanu publicatu, *Elen'a*, despre morávrile Romaniloru, a dobendítu o medalia de áuru dela societatea artiloru, sciintieloru si frumósoloru arte d'in Parisu, si publiculu fu cu binevointia de-a aprobá dístinctiunea data acestei opere binemeritate.

Ni pare reu, câ sentiementulu patriotícu fece pre Domnisiór'a Dunca a se reintórcé in Moldov'a. Dupa ce a studiátu atátu de multu si seriusu in Franci'a, dupa ce a trecutú esamenulu de institutrice, nobil'a romana se reintórcé in pâtri'a sa. pentru care aréta o via afectiune. „Vreu, dice ea, a duce pétr'a mea la radícarea edíficiului civilisatiunii, ce se construe acolo, vreu a contribuí d'in parte-mi, spre a face d'in Romani'a o Francia a Orientului.“ Dee ceriulu, a se impliní dorintiele ei generóse, si sê dee in acele tiere departate o idea favorábila de ospitalitatea nóstra parisiana.“

Unu mare meritu si-a cascigatu Domnisiór'a Dunca prin scrierile sale, câci ea a facutu cunoscutu publicului francesu referintiele si morávrile Romaniloru, cari atátu in sentiemente nobile, câtu si in genialitate intrecu pre tóte popórele Orientului. Domnitoriulu Romaniei, principele Cuz'a, a sciutu apretá meritulu ei prin tíera straina, si a premiátu opulu, intítulatu *Elen'a séu Fanariotii* si Romanii, cu unu premiu demnu de ostenelele junei autrice. Franci'a inca a recunoscutu talentulu ei escelinte,

si societatea literatiloru d'in Franci'a si societatea sciéntifica, artistica si literaria d'in Paris au alesu-o de membru.

In tómn'a anului 1862. a parasítu Franci'a si s'a intorsu la Bucuresci, spre a plantá in inimele Romaniloru ideele cele binefacatórie, ce le-a culesu in pâtri'a civilisatiunii. Reintórcerea Domnisiorei Dunca a semenatu unu triumfu, câci Romanii, cari au cunoscutu-o pana acuma numai dupa numele ei binemeritatu, au salutatu-o in totu loculu cu entusiasmu. Tenerimea romana d'in Pest'a a salutatu-o in corpore, i-a oferitu unu albu, in care si-a inscristu numele fie-care ténereu. Lugosienii au arangeatu in onóre-i unu banchetu stralucitu, éra Sibiienii si Brasiovenii au intímpinatu-o intr' unu modu demnu de ostenelele si meritele ei.

Ajungandu in Bucuresci, indata s'a apucatu de opulu celu maretii, spre care e chiamata de provedíntia. In dilele d'intéie a substernutu principelui domnitoriului si adunárii natiunale unu memorandu asupra educatiunii populare a feteloru in Romani'a, pre care l'a lucratu inca in tempulu petrécerii sale in Paris, si l'a presentatu societáti pentru invetiamentulu elementaru d'in Franci'a. Secretariulu generalu alu societáti, Amyot, reportandu in siedintiele d'in 29. Octomvre si 12. Noemvre 1862. despre proieptulu Domnisiorei Dunca, disa intre altele: „Cea ce avemu sê dicemu innainte de tóte despre opulu Dsiorei Dunca e, cumca acel'a e fruptulu cunoscintiei celei mai depline si celei mai profunde, ce se póte castigá despre starea invetiamentului in tierele nóstre apusene. Asta cunoscintia bine inradecinata, bine desvoltata in spiritulu ei, au condusu-o la acestu resultatu de a reproduce símpulu pentru pâtri'a sa ceea ce a gasítu a fi mai bunu la altii,“ éra la finea reportului: „Nu poteti Domnitoru, decátu sê aprobati ideea fundamentala a acestei institutiuni: caritatea si amórea binelui o inspirá.“ O critica mai favorítóre nici s'ar poté dori, pe lenga tóte aceste insa camer'a Romaniei n'a luatú pana acuma la desbátère elaboratulu Dsiorei Dunca despre reorganisarea scóleloru de fete in Romani'a, pre care l'a publicatu si „Concordi'a“ d'in 1863. si l'a refíparitu in brosiure.

In primavér'a anului trecutú Domnisiór'a Dunca a inceputu redígerea „Amicului Familiei,“ diurnalu pentru litere, sciéntie, arte, pedagogia, industria. Intreprinderea acést'a e unu factoru eminentu alu culturei nóstre natiunale si desvóltata ideele maretie ale crescerii de mame. Diliginti'a ei e mare, de órece are préputienu ajutoriu si asiá numai ea dá in fie-care luna publiculu cetítoriu patru cóle in típariu! E de insemnatu, câ jun'a literata si-a culesu cunoscintie d'in tóte rámurile, — ea scrie cu usioritate articuli interesanti si meduosi despre sciéntie, arte, pedagogia, industria s. a. ca si candu fiecare ramu ar fi specialitatea ei; — potemu cu totu dreptulu dara dice: Domnisiór'a Dunca e unu geniu universalu. — Servitiulu, ce jun'a literata ni-lu face prin diurnalulu seu e mare, si noi ar trebui sê imbratisámu cu caldura intreprinderea ei. „*Amiculu Familiei*“ ar trebui sê afe ospitalitate si in cea mai mica si seraca coliba romanésca!

Jonu Jovítia.

Espusetiunea de horticultura in Bucuresci, in an. 1864.

In lun'a lui Sept. se mai facu aici unu inceputu filosofitoriu pentru viitorime, prin incuragiarea celor ce se ocupa cu horticultur'a si apicultur'a. (gradinaritu si stuparitu) Acestu inceputu fu espusetiunea productelor de horticultura, care s'a intreprinsu aici in capitala d'in despusetiunea Ministeriului de agricultura si alu lucrârilor publice.

Acést'a espusetiune, carea erà asiediatã in gradîn'a publica, numita: Cismegiu, d'in mediu-loculu Orasiului, aveã trei despartiri, un'a a fructelor, alt'a a florilor si a trei'a a legumilor. In despartirea fructelor -- de si in anulu acest'a pe aici tempulu de vèra a fostu schimbatoriu si cam nefavorabilu mai pentru tôte productele -- s'au vediatu frumóse fructe, d'ntre cari soiurile de strâguri trageau asupra-si deosebita atentiune, si anume soiulu numitu: tieti'a vaciei, care numai pe aici se afla, si tieti'a caprei, (razachie)* cari erau, mai alesu soiulu celu d'inteiu, ca prunele de lungi si mari. Pere erau de marimea paharului de vinu; d'in feliulu merelor -- între aceste si gutîile (cutui) -- unele erau si mai mari, d'ntre cari merele numite: cretiesci, ce au unu gustu delicatu, sunt aici mai nobile si pretiósce. Nuci erau in marime ca si cartofii cei de mediu-locu; asemene prune, persîce, castane, inca si smochine si altele se vedeau de cele mai alese. Totu in acést'a despartire erau si cucurbitaceele, séu soiurile de cucurbeta, precum: lebenitie (pepeni verdi), pepeni (pepeni gâlbeni), crastaveti (castraveti) si ludâi (dovleci) frumóse si de marime insemnata, între cari o ludae alba (dovlècu turcescu) erà de 38. ocale. (ocav'a 2¹/₄ Pft.)?**)

In despartirea floriloru privirea erà mai incantatóre, unde arangiammentulu erà imitatu dupa natura, ca arboreii ce servescu la infrumsetiarea gradineloru de luesu si curtiloru domnesci, erau asiediatu -- potrivitu naturiei loru -- pe cladîture cu pétra de munte in form'a colineloru, imbracate cu muschi, éra florile stau -- dupa feliulu loru -- pe locuri mai asiediate, ori mai innaltiate de ólele (gheveciurile) loru. Insa d'ntre arborei si flori erau numai feliurile cele mai nobile, precum: Rodii, Acatii, Ibisci si mai multe feliuri de bradi, între cari figurà minunatu sindrilit'a, a carei ramuri cu frundie late si lungi spendiurau ca nisce sindile mai late; între acesti'a erau si arborei de pomorónce (portocale) si de lamâie, cu fructe pe densu. D'ntre flori erau de liliomu (crinu), muscatlu (îndrisiainu), cactuse, aloe si alte feliuri; éra d'ntre acele, cari se cultivã de comunu mai la tóta cas'a, precum soiurile de verbena, siaboiu (micsandre, d'ntre cari cele gâlbene se numescu: micsiunele), de georgine (talii, séu italii), de segfiu (garófe) nu erau puse intr' adînsu in acést'a espusetiune. Totu in acést'a despartire erau si stupi in cosnitie (cosiuri) de scanduri, ca nisce casulii cum se

*) Intre parentese sunt numirile, cari aici se dau obiectelor respective, si precum aici e datîn'a unele d'ntre acele a se pronunçiã.

**) Ludâile, crastavetii si alte golomóse ordenarie inflorescu, si se facu, precum se vede, si pe acolo in abundantia, pe candu fruptele mai nobile abiã sunt reprezentate ca tocmai între b.....

Red.

facu pe la locurile muntóse, provèdute cu feresti, prin cari se vedeau fagurii in laintru si albinele cum lucrèza; erau si cosnitie inpletite de jiteiu (papura), precum e datîn'a la campii.

In despartirea a trei'a a legumiloru inca nu erà privirea mai putienu interesanta. Aici se vedeau escelinte capacini de curechiu (vèrdia), carfióle (conopida), chelu (vèrdia nemtiésca), calarabe (gulii) cari aici se facu de marimea ludâiloru albe, de mediu-locu; asemene sfecele, paradaise (patlijele), cartofe, morcovi, celeru (celina) si alte legumi de gradîna, tôte frumóse, afara de patrinjelu, care pe aici se face fórte marsiavu. -- Atâtu productele acestei despartiri câtu si ale despartirii d'intei se aflau asiediate dupa feliulu si form'a lor in ordîne regulata, parte in coteritie (cosiuletie) pe mese si stelajuri, ori puse pe aceste, parte aternate, si tôte despartirile erau asiediate in localulu bufetariei cei mari (casulie séu siatra de constructie eleganta, in carea se vendu dulcetiurile si beuturele) d'in gradîn'a publica.

La productele cele mai alese erau lipite bilete, pe cari erau scrise numele cultivatoriloru si premiile ce au primitu. -- Premiile au fostu de dóua feliuri, de Clas'a I. medalie de argintu si de Clas'a II. de bronzu, ce le-a impartitu D. Primu Ministru.

Acést'a espusetiune de horticultura in anulu acest'a s'a facutu mai inteiu, pentru ca sê se cunoasca la ce gradu de cultura a ajunsu aici acestu ramu de industria si pentru incuragiarea celor ce se ocupa cu acést'a, d'in care s'a putulu cunoáce, câ horticultur'a se afla aici numai la unu gradu de mediu-locu. -- Productele au fostu adunate acuma numai d'in pregiurulu Bucuresciloru, nefindu astufeliu espusetiunea de estu-tempu generala pentru tóta tier'a; altminte ar fi fostu intr'ens'a producte si mai frumóse, deórece -- dupa spúnerea mai multor'a -- multe d'in felurile acelor espuse se producu prin tíera mai frumóse, d'in care privintia nu va fi de prisosu a adauge inca ceva despre fertilitatea si cultivarea ce se dâ pamentulu pe aici.

Este adevèru recunoscutu, câ pamentulu tierii acesteia (care, precum si sènguru am avutu ocaziune a vedè, nepregatîtu nici cum este asiã de negru, grasu si móle, ca si prin mie cunoscutele provincii vecine gunoitu si ogoritu) pelenga o cultivare mai buna ar aduce producte indoitu de frumóse si indiecitu mai multe decâtu acuma; pentruca clim'a inca e destulu de favorabila, câ de si acést'a aici e schimbátóre,*) d'in caus'a, câ tíer'a nu se scutesce despre média-nópte cu munti séu paduri, casi Banatulu cu Carpatii, si de si frigulu iernii, candu e mai aspru, -- dupa observatiunile de aici -- se potrivece cu

*) Clim'a aici, care d'in caus'a schimbârii se dice: escesiva, in vèra ast'a a fostu fórte nestatornica, caldur'a urmandu-se adèsea de venturi si ploii reci, încâtu între lunele Juliu si Aug. am trebuitu sè umblâmu imbracati de ièrna, si de atunci n'a mai fostu caldura destula, d'in care cauza nu numai productele au ramasu necópte bine, ci si tempulu de ièrna s'a inceputu tocma dela S. Dimitrie, in care di dupa o plóe rece s'a pusu néua grósa, care a tienutu mai o septemana, si acuma totu contînuu tempu reu cu câta putiena plóe, frigu si tína multa.

gerulu d'in Sîberi'a, totu-si caldur'a verii, care aici e de asemenea gradu cu caldur'a d'in Italia superiôra, efectuêza crêscerea si còcerea plantelor la tempu.

Insa locuitorii tierii, afara de aceea, câ sunt putieni, nu sciu si nu sunt dedati a lucrà pamentulu cum se cuvine; chiaru plantele acele, cari facu mai multu obiectulu ocupatiunii lor, nu le cultivà regulatu, asià d. e. cucuruzulu (porumbu, papasioiu) nu-lu sémèna regulatu, ci-lu punu in cuiburi, ma si aceste unii le facu cu calchiulu piciorului, punendu câta o jumetate mana de sementia intr' unu locu, si cu tôte câ cei mai multi numai odata 'lu sépa, totu-si se face bine, suplinindu bunéti'a si fertilitatea pamentului încâtu-va ceea ce lipsesce industriei rurale; mai totu in asemenea stare fiindu agricultur'a si pe unde se intrebuintéza masine agricole, deôrece aceste nu atâtu inbunetatierea metodului de cultura, câtu pentru sporiu in lucrare sunt avantagiôse.

Tréb'a gradinaritului inca numai in pregiurulu orasielor prospera ce-va mai bine, dara prin sate merge si mai reu, pentruca poporul tieranu nefiindu indatenatu a trai cu bucate mai bune, nici de verdetiurile (zarzavate)

cari sunt de trebuintia la gafirea acelor'a, nu ingrijescu, de aceea gradinele mai pretotu-indenea, chiaru aici in capitala, unde la unele case se afla intînse, stau nelucrae, pline de buruiene, crescute grozavu de mari, fiindca pamentulu e prea bunu, pentru aceea si verdetiurile aici sunt scumpe. Insa despre tôte aceste nefiindu loculu aci si neajutandu ce-va a vorbi mai multe, câtra aceste numai adaugu a mai dice, câ remanerea innapoi séu decaderea poporului atâtu in privinti'a industriei, câtu si a caracteriului moralu, — care, cu durere trêbue sê marturisescu, câ mai alesu in orasierele cele mai mari si in pregiurulu acestor'a este fôrte degradatu, — cu tôte scaderile si neajunsele vietii comune s'au cauzat prin starea de servitute si clacasia (iobagie), sub care a zacut poporul pana in dilele de acuma, candu in urmarea Decretului Domnescu d'in 14. Aug. a. c. se facu tôte despusetiunile trebuintiose spre a-lu face dela S. Georgie innainte proprietariu pe pamentulu ce i se va da dupa legea de inproprietarie, carea sêngura va fi in stare a regenerà in viitoriu câtu a stricatu trecutul.

Bucuresci, 5. Novembre 1864.

S. Munténu.

Cununa de varietâti.

(?) Unu clubu originalu s'a infintiatu in Paris, a cârui membri potu face ori-ce, numai sunt deobligati in societâtile si convenirile lor a — tacè, si a siedè in linisce. Mai fromosu decâtu tôte insa e aceea, câ presiedîntele clubului, D. Boissy e conversatoriulu celu mai vivace si lepetfioriulu celu mai mare in Franci'a. Ôre membrii tienu-se stensu de statute? nu scimu; clubulu insa asémèna multu unor societâti séu si Asociatiuni, a câroru membri si-au propusu a partini si a sprigini literatur'a, candu ei nu pórtà nici unu jurnalul, ma nici nu se intereséza de literatura.

(?) „Calendariu civilu si bisericescu pe 1865;“ si „Notiftiuni despre Calendariulu vechiu si nou si Pascaliile Crestinilor.“ Sub aceste titule primiramu dóua carticele d'in Bucuresci dela autoriulu loru D. S. Munteanu profesoriu, ce se potu trage dela Redactiunea acestui jurnalul, si adeca: Calendariulu còsta 23. cr. ér' Pascaliile 26. cr. Le recomandâmu ambele, onor. publicu, cu atâtu mai vertosu, câci — si cu deosebire cea d'in urma — sunt prelucrate cu multa diligintia.

(*) Pedépsa pentru cai. In Constantinopole se intemplâ, câ unu calu alu unui crestinu lovì pre unu muzulmanu dreptu-credintiosu, pentru care crima bietulu proprietariu fu judecatu la inchisóre pe 2. lune, éra calulu peccatosu pe unu anu, fiindu datoriu proprietariulu a se ingrigi de sustinere a calului in decursulu robiei ne mai audite. — Apoi sê ne mai indoim in propasirea culturai in imperiulu otomanu!

(*) Anecdota d'in Prag'a. Unu tieranu 'si propusa sê mérga in teatru, vediendu insa cumca in jurnalul intre acturi este pusa o nota: „Cu dóua dile mai tardiu,“ mai inteiu si-a pusu merinde indestulate si numai prevediutu in modulu acest'a intrâ in teatru. Sotiei sale i-a datu de scire, cumca numai dupa dóua dile sê-lu accepte. — Asià dara sê nu credemu nimenui numai asià oblu!

(*) Acuratétia la ómenii politiei. Direc-

toriulu generalu de politia d'in Hanover'a 'si propusese a visitâ d'in oficiu pre unu chef politiaulu d'in cele 7. orasie mai mari ai tieriei. Elu telegrafasa latinesce: „Veniam 6. ôre 55. minute“ (adeca voiu veni la 6. ôre 55 minute), si se increde in cunoscinti'a limbei latine d'in partea supusului seu. Acest'a insa in zelulu seu politiaulu luâ lucrulu, ca si candu i-ar fi semnalizatu cine-va o persóna periculosa cu unu nume strainu; de aceea se si duce la ór'a destinata cu totu personalulu seu la calea ferata, cerea o inchide si o imple de veghiatori, si e gat'a sê carce prin trasur'a intréga d'in caru in caru dupa Dlu Veniam, candu se si cobóra Directoriulu generalu d'in caru, si-lu convinge in persóna despre eróre.

(*) Regele Leopoldu ca jocatoriu in domino. Regele Belgiei caletorì in celu mai stensu „incognito;“ in Marseille, se mestecà intre multime si cercetâ tôte institutele mari. Se vorbesce urmatórea anecdota despre elu: Nestorulu domnitoriloru europeni se asiédî in cavan'a Bodout la o mésa, unde siedeau doi jicatori incarnati in domino. Regele se parù a urmari joculu cu celu mai mare interesu, elu parù mai maniosu, candu dobendì unulu d'intre jicatori: „Dóra Dta n'ai fi jocatu asià?“ disa celu ce perdù, desgustatu, candu observâ neindestularea. „Dieu, eu asi fi jocatu altu-cum.“ Acésta nu avù nici o urmare mai departe. Joculu se continuâ, si strigâ: „Dta afi dara, câ éra jocu reu?“ „Da“ respunsa regele — „eu puneamu cincì duplu.“ Jocausiulu in locu de a respunde, i disa: „Dta esci unu....“ (urméza unu epitetu nu prea maguliforiu.) Regele solvi si parasì cavan'a. Candu se indepartâ inaltulu óspe, i se inchinâ cu respectu adencu unulu d'intre óspeti; la acést'a se facù atentu jocausiulu si intrebâ de óspele rentornatu, cine e domnulu celu strainu? „Regele Belgiei!“ fu respunsulu. Grobianulu se rusinâ si parasì societatea in cea mai mare confusiune. Doctrina: sê nu fimu grobi câtra nimenea nici chiaru in cafenea!

Găcitura de siacu.

vr'o	ga-	Toc-	do-	dî-	ai	ri.	re						
ma'n	ce	gra-	sî.	mi-	re-	na	te-						
sê	de	nu-i	prin	ad-	casa	sui,	Can-	A	Ro-	riu	o		
n'a	tré-	o	raiu	ori	Chia-	fin-	P'in-	de	du	dra-	ma-		
ai	cu	vedî	ga,	tâ,	O	O	sa'n	ru	tia	'nce-	vedi	ce-	
me'n	ma-	cau-	ai	si	d'in	tia-	Si	tre	in	na.	ga-		
fa-	De	o	re,	câ	fin-	sê	rugi	ca-	a-	i	se	tatu	po-
Stai	lu-	ro-	Si	pie-	tran-	mesci:	'nchi-	rea-	Pa-	la-	rile		
lâ.	te	blâ	locu	cer-	na	ti	siâ	te	Ca	te-	n'o		
o	in	af-	Ca	um-	ui-	da-	ro	pi-	mai	flo-	sia		
		si	D'ai	pla-	man'a	ai	sem-	sê-	Tô-				
		ca	nu-i	te	tiesci.	ti	firi:	De-	u.				

se pôte deslegâ dupa saritur'a calului. Terminulu deslegării e pana in $11/23$. Decemvre, adeca pana la incheierea numerului celui d'in urma in anulu acest'a. Premiulu va fi o carte romana.

Escriere de concursu.

Dupa preliminarulu de erogatiuni alu Asotiatuinei natiionali d'in Aradu pentru cultur'a si conversarea poporului romanu, pe anulu 1864 $\frac{4}{5}$ sub nume de ajutoriu pentru scolarii de la universitâti, academie, gimnasie, scóle artistice, reali si normali, cu privire la (§. 1. lit. a) a statutelor, e de a se impartî o suma de 1000 fl. v. a.

Tenerii, carii dorescu a avè parte d'in ajutoriulu acest'a, pe langa documentarea lipsei, in care se afla, si a sporiului facutu in semestrulu scolaru d'in urma, au a se adresâ cu rogamintele sale câtra subscris'a direptiune pana la $15/27$. diecemvre a. c. — câ recoursele dupa terminulu defptu tramise nu se voru luâ in considerare — amintîndu la tóta intemplantu, daca mai au, séu nu au si d'in alte pârti vre-unu ajutoriu anumitu.

Aradu 31. Oct. 12. Sept. 1864.

Direptiunea asociatiunei natiionali d'in Aradu pentru cultur'a si conversarea poporului romanu.

Societatea besericésca literaria a teologiloru romanu d'in Vien'a, in diurnalulu „Auror'a Romana“ facuse anu- ciu despre edarea unui opu catechetîcu in limb'a romana, — dupa originalulu de Iosîfu Deharbe — rechemandu caldurós'a spriginire a onoratului publicu; fiindu inse numerulu prenumerantiloru ce ne sosîra pana acumu atâtu de micu, încâtu nici a trei-a parte d'in spesele tîpariului nu s'ar potè acoperî, societatea afla de bine a rogâ inca odata pre onoratulu publicu romanu si desclinitu pre domnii preoti si invetiatori comunali, pentru cari acestu opu e de o necesetate fôrte mare, sê binevoiesca a concurge cu prenumeratiune celu pucinu pana in finea lunei lui Diecemvre, câci numai asiâ vom potè întreprinde tîparirea aceluia. Pretiulu unui esemplariu 1 fl. 50 cr. v. a.

Tôte scrisorile sunt a se adresâ:

„Societatei besericesci literarie a teologiloru romanu in seminariulu gr. cat. centrale Schönlatern-Gasse Nr. 10.

Vien'a, 13. Novemvre 1864.

Georgiu Telescu presiedînte.

Basiliiu Getie notariu.

Am deschisu prenumeratiune la „Mus'a Romana“, almanacu beletristicu pre 1864. si am promisû aparerea întreprinderii acestei'a pre inceputulu lui Septemvre a. c. D'in cause neprevedute insa terminulu presiptu s'a amanatu pre finea lui Diecemvre 1864. — Programulu, anuntiatu in fói'a de prenumeratiune, se stramuta intru atât'a, câ acuma almanaculu nu va mai fi pre anulu 1864, ci 1865, éra portretulu si biografî'a Drei Dunca d'in díferite cause neaternatóre de subscrisulu va lipsi d'in cuprinsulu lui. In loculu biografiei promise se vor tîparî trei poesie d'in ale cunoscutului nostru poetu Georgiu Tâutu, carele a avutu bunetatea a me spriginî in întreprinderea mea. — Pretiulu remane totu 1 fl. v. a. Prenumeratiune se primesce prin redaptiunile romanesci de aici, ori de adreptulu la subscrisulu, (Untere Donauzeile Nr. 3 erster Stock Nr. 4), inca pana in finea lui Diecemvre.

Pest'a in 21. Noemvre 1864.

Jonu Jovitia.

Portretulu lui Ionu Dragosiu se vinde cu 1 fl. v. a. pe hartîa velina, si pe chinesésca cu 1 fl. 50 cr. la Redactiunea „Aurorei Romane“ ér' in provincia la DD. Ioane Persoiu in Brasiovu; S. Filtsch in Sibii; Ioane Popovicu in Lugosiu; Ioane Hatiegu in Belinti; I. Adamu in Temisiór'a; Petru Ratiu in Lipov'a; Nicolae Christe in Miske; Georgiu Vasílievicu in Gyula; Georgiu Ratiu in Lipov'a; B. G. Popovicu in Vien'a; Georgiu Secula in Bai'a de Crisiu; Vasíliu Bulzu in Abrudu; Parteni Cosma in Beinsi; Sílvanu Munteanu in Bucuresci.

Proprietariu, redaptoru respundietoriu si edatoriû: IOANICHIU MICULESCU.

≡≡≡ Mai avemu putine esemplare d'in anulu trecut. ≡≡≡

Cu tîpariulu lui: EMERICU BARTALITS.